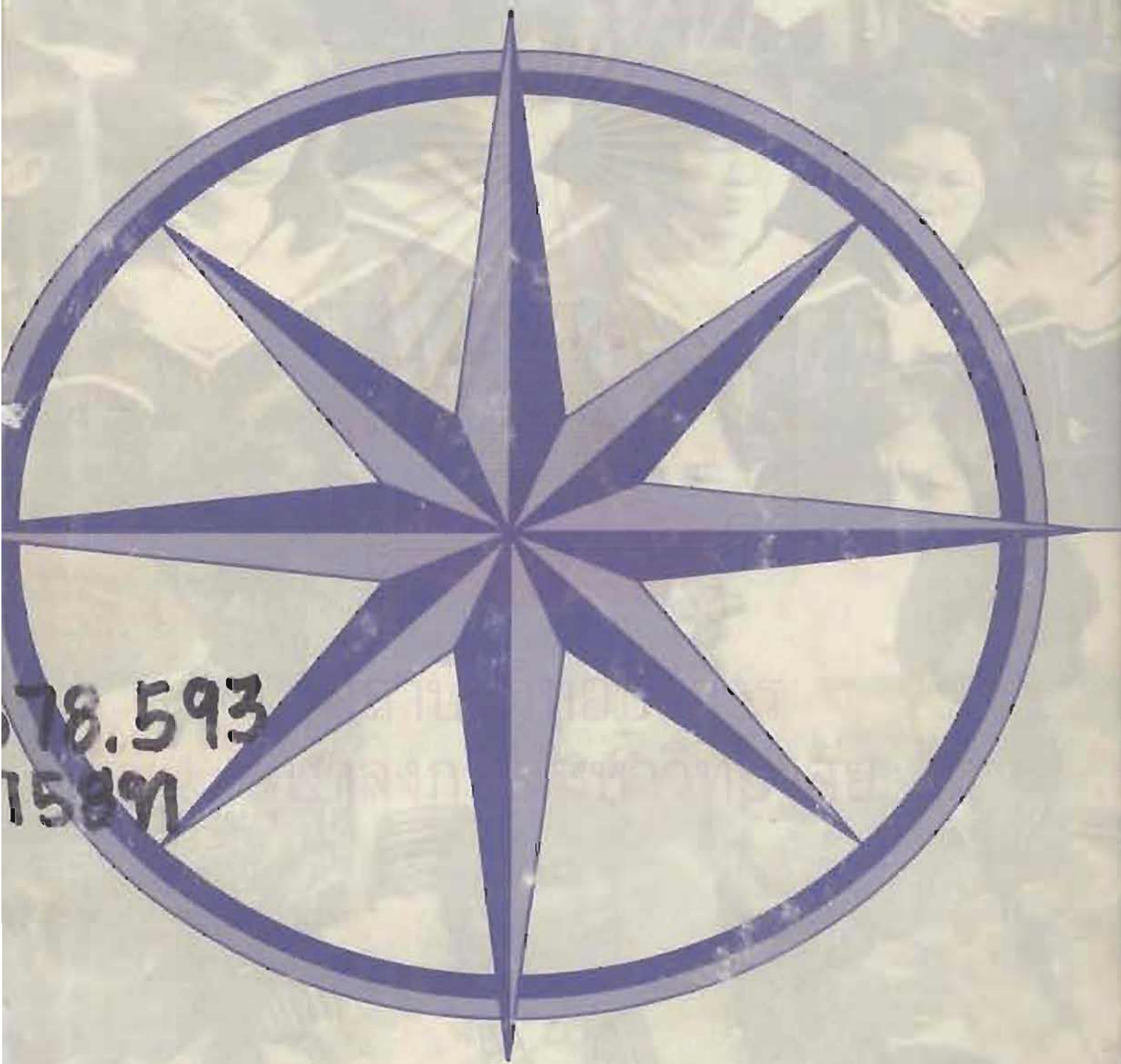

เอกสารทางวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิศทางขอจบมหาวิทยาลัยไทย

78.593
15871

ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล

ทิศทางของมหาวิทยาลัยไทย

ทิศทางของมหาวิทยาลัยไทย

ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล

โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๓๑

เอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์

ทิศทางของมหาวิทยาลัยไทย

โดย เกษม สุวรรณกุล

ศาสตราจารย์ และ อธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๑

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ราคา ๒๐ บาท

รายได้บำรุงการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

378.593

ก 58 ก

เลขที่.....

60262

๑ ส.๓๑

ปก ฐาปนพงศ์ แก้วพรหม

จัดพิมพ์โดย โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำโครงการตำราฯ

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันวิชาการ ระดับสูง ของประเทศที่แนวคิด หลักวิชา และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคมได้รับการคิดค้น พัฒนา และ ทดสอบเพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติเป็นส่วนรวม มหาวิทยาลัย จึงเป็นแหล่งความคิดและแหล่งวิชาการที่สำคัญ ประเทศที่ก้าวหน้าและ พัฒนาไปอย่างกว้างขวาง จะมีมหาวิทยาลัยที่ก้าวหน้าและพัฒนาด้วยเสมอ มหาวิทยาลัยจึงเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศของสังคม เสมอมา

มหาวิทยาลัยไทยได้เติบโตและพัฒนา สนองการพัฒนาประเทศมา อย่างดี แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป มหาวิทยาลัยก็ย่อมจะต้องมีการปรับตัวตาม ไปด้วย แต่การปรับตัวของมหาวิทยาลัยมีลักษณะพิเศษที่เป็นการปรับตัว เพื่อความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นสถาบันชี้แนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงของ สังคม ให้สังคมเปลี่ยนและปรับไปในทิศทางที่มีคุณค่า มีความหมายต่อ บุคคลในสังคมนั้นอย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยไทยในปัจจุบันได้มาถึงยุคที่จะ ต้องปรับตัวเพื่อแสดงบทบาทของความเป็นผู้นำอย่างจริงจัง ในภาวะอย่างนี้ มหาวิทยาลัยต้องมีทิศทางที่เหมาะสม โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในระบบ ราชการอย่างที่เป็นอยู่

เป็นที่น่ายินดีที่ท่านอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล ได้เป็นผู้นำในการวิเคราะห์ระบบมหาวิทยาลัยไทยกับระบบราชการของไทย และชี้ให้เห็นถึงทิศทางต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ ที่จะปรับปรุงและพัฒนาให้มหาวิทยาลัยดำเนินไปในทิศทางที่มีความหมายต่อสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

โครงการตำรา ฯ มีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับอนุเคราะห์จากศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล ให้จัดพิมพ์เรื่อง “ทิศทางของมหาวิทยาลัยกับระบบราชการ และมหาวิทยาลัยไทยกับการพัฒนา” เล่มนี้ขึ้น เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้สนใจในวงกว้าง ได้ศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์และค้นคว้าให้กว้างขวางต่อไป ซึ่งคณะกรรมการโครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ ขอขอบพระคุณท่านอธิการบดีเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ไพฑูรย์ สินลรัตน์

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ประธานคณะกรรมการโครงการตำรา
และเอกสารทางวิชาการ

สารบัญ

คํานําโครงการตำราฯ	หน้า
ทิศทางของมหาวิทยาลัยกับระบบราชการ	๑
มหาวิทยาลัยไทยกับการพัฒนา	๒๘
แนะนำผู้เขียน	๔๐

ต้นฉบับเป็นหน้าว่าง

BLANK PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิศทางของมหาวิทยาลัยกับระบบราชการ

ข้อความเบื้องต้น

สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัย เกิดขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของสังคม สังคมแต่ละสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย สถาบันจะสนองความต้องการของสังคมได้ดี จำต้องมีการเปลี่ยนแปลงความคิด โครงสร้างกลไกการบริหาร เพื่อให้สามารถสนองความต้องการใหม่ของสังคมได้ บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยไทยได้กำเนิดมา เพื่อสนองความต้องการของสังคมไทยในระยะหนึ่ง แต่บัดนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว มหาวิทยาลัยไทยได้พยายามที่จะปรับตัวเพื่อจะให้ได้สามารถสนองความต้องการของประเทศได้ดี แต่ก็มีอุปสรรคต่าง ๆ ขอนท้ายของบทความผู้เขียนจะพยายามเสนอแนวทางที่น่าจะดำเนินการเพื่อแก้ไขอุปสรรคดังกล่าวนี้

กำเนิดของมหาวิทยาลัย และความต้องการของสังคมไทยในระยะต้น

มหาวิทยาลัยในตะวันตกในรูปแบบที่รู้จักกันในปัจจุบัน เป็นปรากฏการณ์ของศตวรรษที่ ๑๓ และเกิดขึ้นจากจิตใจที่ใฝ่รู้ และประเพณีที่ใฝ่เรียน

ของคนในสังคมตะวันตก (the spirit of inquiry and the tradition of learning) ในขั้นแรกเป็นการรวมตัวของปราชญ์ เพื่อแสวงหาความจริงและมีสถานศึกษาสมัครเข้าเรียน หรือมีจะนั้นก็เกิดจากการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของกลุ่มนักศึกษา แล้วจ้างอาจารย์มาสอน มิได้เกิดขึ้นจากการก่อตั้งของรัฐ ผลของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในภาวะเช่นนั้นก็คือ การสร้างแนวความคิดวิชาการและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ อันเนื่องมาจากการมีเสรีภาพทั้งทางบริหารและทางวิชาการ เพราะว่าภายใต้สภาพของความเป็นอิสระดังกล่าวนี้เท่านั้นที่จะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถแสวงหาความรู้ ความจริงของวิชาการแขนงต่าง ๆ ได้ ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดในยุโรปในขณะนั้นรัฐจัดตั้งขึ้นและต้องพึ่งเงินงบประมาณของรัฐ อันเป็นผลทำให้รัฐเข้ามามีอำนาจควบคุมการบริหารของมหาวิทยาลัยอยู่บ้างน้อยบ้างสุดแล้วแต่ประเทศ แต่เสรีภาพทางวิชาการเป็นสิ่งที่คนทั้งหมดในสังคมแม้รัฐบาลเองก็ยอมรับและสนับสนุน นอกจากนั้น ในกรณีที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารการปฏิบัติต่อมหาวิทยาลัยก็ผิดแผกแตกต่างไปจากการปฏิบัติต่อหน่วยราชการหรือข้าราชการอื่น ๆ ไม่ขัดขวางต่อการแสวงหาบุกเบิกความรู้ และเพิ่มเติมวิชาการ การสอน และการวิจัย เป็นหน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยและบางมหาวิทยาลัยเน้นการวิจัยมากกว่าการสอนเสียด้วยซ้ำไป

มหาวิทยาลัยไทย มิได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวของปราชญ์ หรือนักศึกษาที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน อย่างประเทศตะวันตก มหาวิทยาลัยไทยเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในประเทศ โดยมีอายุไม่ถึงหนึ่งร้อยปีและเกิดขึ้นจากความ

คำริของรัฐ เพื่อสนองความต้องการและนโยบายของรัฐ อันสืบเนื่องจากการปรับปรุงการบริหารบ้านเมืองของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงต้องการบุคคลที่มีความรู้สมัยใหม่มารับ ราชการดำเนินการบริหารบ้านเมือง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนต่าง ๆ ขึ้น เช่น สำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน (๒๔๔๒) ซึ่งต่อมาได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก (๒๔๔๕) โรงเรียนราชแพทยาลัยโรงเรียนกฎหมาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโรงเรียนต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้น มีจุดมุ่งหมายที่จะหาคนเข้ารับราชการในกระทรวงต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นตามแนวทางการปรับปรุงการบริหารบ้านเมือง ต่อมาในปี ๒๔๕๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ยกโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” จะเห็นได้ว่า แม้ชื่อของโรงเรียนก็แสดงให้เห็นได้ชัดว่า ต้องการผลิตคนเข้ารับราชการพลเรือนในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

โรงเรียนนี้มีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นมหาวิทยาลัยสืบไป ตามพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในชั้นแรกคำริให้มีการสอนในวิชาต่าง ๆ คือ วิชาครูแพทย์ กฎหมาย รัฐ-ประศาสนศาสตร์ศึกษา การทูต พาณิชยกรรม และยंत्रศึกษา เมื่อแรกตั้งโรงเรียนนี้ได้เปลี่ยนโรงเรียนมหาดเล็กเดิมเป็นแผนกรัฐประศาสนศาสตร์ ส่วนโรงเรียนอื่น ๆ ซึ่งกระทรวงต่าง ๆ ได้จัดตั้งขึ้นบ้างแล้ว ก็ให้อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงนั้นไปตามเดิมก่อน คือโรงเรียนกฎหมายก็ยังอยู่

กับกระทรวงยุติธรรม โรงเรียนฝึกหัดครูกับโรงเรียนราชแพทยาลัยก็อยู่กับกระทรวงธรรมการสามเดิม โดยในขั้นต้นเพียงแต่รวบรวมระเบียบของโรงเรียนต่าง ๆ นี้ให้ลงรูปและพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน เพื่อเตรียมจัดรวมกันเข้าเป็นมหาวิทยาลัยสืบไปในปี ๒๔๕๘ โรงเรียนนี้มีแผนกวิชาจริง ๆ เพียง ๓ แผนก คือ แผนกรัฐประศาสนศึกษา แผนกยंत्रศึกษา (โอนมาจากกระทรวงเกษตร) และแผนกครูศึกษา (โอนจากโรงเรียนฝึกหัดครูกระทรวงธรรมการ)

ในปี ๒๔๕๙ ได้มีประกาศพระบรมราชโองการ ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้อยู่ในกระทรวงธรรมการ โดยในปี ๒๔๖๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งกรมมหาวิทยาลัยขึ้นกรมหนึ่งในกระทรวงธรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสังกัดอยู่ในกรมนี้

ในปี ๒๔๗๖ ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อขยายโอกาสในการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะในการศึกษาวิชากฎหมายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จุดมุ่งหมายหลักของมหาวิทยาลัยนี้ก็คือ การเผยแพร่การศึกษาด้านการเมืองและให้การศึกษาเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น (democratization of education) อย่างไรก็ตามผู้สำเร็จจากมหาวิทยาลัยนี้ส่วนใหญ่ก็ไปรับราชการเช่นเดียวกัน สำหรับการบริหารมหาวิทยาลัยนี้

แม้ในระยะแรกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองจะมีอิสระไม่ขึ้นกับหน่วยราชการใด ๆ แต่ต่อมาภายหลังก็ได้เปลี่ยนฐานะเป็นหน่วยราชการ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

ระหว่างปี ๒๔๘๕-๒๔๘๖ ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ ๓ มหาวิทยาลัย คือมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ประวัติของทั้ง ๓ มหาวิทยาลัยนี้ย้อนหลังไปได้นาน คือมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์มีประวัติย้อนหลังไปได้ถึง พ.ศ. ๒๔๓๒ เมื่อคณะกรรมการจัดการโรงพยาบาลศิริราชดำริที่จะฝึกหัดแพทย์เพื่อไว้ใช้ทั้งในโรงพยาบาลศิริราชและโรงพยาบาลที่จะตั้งขึ้นใหม่ จึงได้จัดการสอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบันขึ้น โรงเรียนนี้ต่อมาได้ชื่อว่า “โรงเรียนแพทยากร” ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้เปลี่ยนมาเป็น “โรงเรียนราชแพทยาลัย” ครั้นปี พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประดิษฐาน “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ขึ้นแล้ว โรงเรียนราชแพทยาลัยได้เปลี่ยนฐานะเป็นคณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาแพทยศาสตร์อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งปี ๒๔๘๕ ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และย้ายไปขึ้นอยู่กับกระทรวงสาธารณสุข ในปี ๒๕๑๒ ได้มีการปรับปรุงอีกครั้ง และเปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล

สำหรับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีประวัติย้อนหลังไปถึงปี ๒๔๖๐ โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมขึ้น

๖

โรงเรียนนี้ได้มีการย้ายและขยายหลายครั้ง เช่น ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนวิสามัญเกษตรกรรมชั้นที่แม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ต่อมาปี ๒๔๘๐ ได้มีการรวมโรงเรียนวิสามัญเกษตรกรรม ซึ่งขณะนั้นมีอยู่ ๔ แห่ง ด้วยฐานะชั้นเป็น วิทยาลัยเกษตรศาสตร์และโอนไปขึ้นกับกระทรวงเกษตรธิการมีฐานะเป็นกองวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี ๒๔๘๖ วิทยาลัยนี้ได้รวมกับโรงเรียนวนศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีฐานะเป็นกรม ในกระทรวงเกษตรธิการ เรียกว่ากรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ส่วนมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น มีกำเนิดจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรม (๒๔๗๗) มีฐานะเป็นแผนกของกองประณีตศิลปกรรม กรมศิลปากร โรงเรียนนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากร เมื่อปี ๒๔๘๐ และได้รับการยกฐานะเป็นกองโรงเรียนศิลปากรเมื่อ ปี ๒๔๘๑ ได้รับการยกฐานะอีกครั้งเมื่อปี ๒๔๘๖ เป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แม้ว่าจะมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัย พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้ ยังกำหนดให้อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ย้ายไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมในปี ๒๔๘๕ และกลับมาขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการในปี ๒๕๐๑

ที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับประวัติของมหาวิทยาลัยในระยะแรก โดยย่อนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยในระยะแรกจัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตบุคคลไปรับราชการเท่านั้น และมีฐานะเป็นหน่วยราชการ ผู้บริหารก็คืออาจารย์ก็มีฐานะเป็นข้าราชการ ผลของการมีฐานะเป็นหน่วยราชการ และ

มุ่งแต่เพียงการสอนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ตลอดจนความคิดอ่านของข้าราชการและอาจารย์ รวมทั้งความคิดและความรู้สึกที่หน่วยราชการอื่น ๆ มีอยู่กับมหาวิทยาลัย โดยคิดว่ามหาวิทยาลัยก็เป็นหน่วยราชการเช่นเดียวกัน หากจะมีการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่เหมือนกับตนแล้ว ก็มักจะได้รับการต่อต้าน ทำให้ยากที่จะปรับปรุงให้มหาวิทยาลัยดีขึ้น การที่มุ่งแต่การสอนเป็นระยะเวลานาน ยังเป็นอุปสรรคในการค้นคว้าที่จะเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยให้มีฐานะเป็นอย่างอื่น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของมหาวิทยาลัยให้ทำนอกเหนือจากการสอนด้วย ดังจะกล่าวต่อไปในบทความนี้

สภาพของประเทศได้เริ่มเปลี่ยนแปลงอีก ในประมาณปี ๒๕๐๐ เพราะรัฐบาลในระยะนี้เริ่มมีนโยบายที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศไทย จากความเป็นประเทศเกษตรกรรมให้เป็นประเทศเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ได้มีการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยเริ่มวาง infra structure ให้เหมาะสมกับอุตสาหกรรม และเชิญชวนให้มีการลงทุน ทั้งจากแหล่งทุนภายในและภายนอก ในการนี้ได้ดำริให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคขึ้นในภาคต่าง ๆ ก็คือ จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี ๒๕๐๗ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี ๒๕๐๘ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในปี ๒๕๑๑ เมื่อการศึกษาได้ถูกนำมาอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการดูแลและกำหนดแผนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในปี ๒๕๐๖ จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี (ฉบับที่ ๓) โอนมหาวิทยาลัย ๕

แห่ง ซึ่งมีอยู่ขณะนั้นไปขึ้นอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และเมื่อมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งขึ้น ก็อยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เช่นเดียวกัน ต่อมาได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้นในปี ๒๕๑๕ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงได้ย้ายสังกัดมาอยู่กับทบวงมหาวิทยาลัย ในระยะหลังได้มีการย้ายส่วนงานบางส่วน ในกระทรวงศึกษาธิการ มาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร

ลักษณะสำคัญของมหาวิทยาลัยในระยะต้น และผลที่เกิดจากลักษณะเหล่านี้

อาจกล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยในระยะต้นมีลักษณะสำคัญดังนี้

๑. มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะผลิตบุคคลเพื่อไปรับราชการ
๒. เป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นหนักแต่การสอนเพียงอย่างเดียว
๓. เป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นหน่วยราชการ (เว้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในระยะแรก)

ต้องยอมรับว่า มหาวิทยาลัยในระยะต้นนี้ ได้ปฏิบัติภารกิจของตนเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง โดยได้สนองความต้องการของสังคมในระยะแรก

* เพื่อขยายโอกาสการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปี ๒๕๑๒ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในปี ๒๕๒๑ สังกัดอยู่กับทบวงมหาวิทยาลัย ชื่อของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้เป็นอย่างดี ผลผลิตของมหาวิทยาลัยได้ออกไปรับราชการในกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ เป็นผลให้ประเทศได้พัฒนาไปเป็นอันมากในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง การเกษตร การแพทย์ เป็นต้น

โดยเหตุที่หน้าที่หลักอันเร่งด่วน คือ การผลิตคนให้เพียงมีความรู้ ไปรับราชการตลอดจนความรู้ทางประเทศตะวันตกได้สะสมไว้แล้วมีอยู่มาก ลำพังแต่เพียงสอนอย่างเดียวก็มีสิ่งที่จะสอนมากมายจึงทำให้เน้นแต่การสอน อย่างเดียว โดยไม่สนใจเรื่องวิจัย ซึ่งควรเป็นหน้าที่หลักอีกอย่างหนึ่งของ มหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นการสอนยังเน้นหนักตามตำรา และมีลักษณะเป็นการบ่อนความรู้ให้นิสิตนักศึกษา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิ่ง ที่สอนมักไม่มีส่วนเกี่ยวพันกับสภาพของบ้านเมืองนัก กรณีที่ใช้เป็นตัวอย่าง ก็นำมาจากตำราของต่างประเทศ เช่น รู้เรื่องวัวมากกว่าควาย รู้ปัญหาการบริหาร ของต่างประเทศมากกว่าปัญหาของการปกครองไทย เป็นต้น ผล ของการสอนแบบบ่อนให้ ทำให้ขาดการศึกษาด้วยตัวเอง สร้างนิสัยที่ยอม รับสิ่งต่าง ๆ โดยคุณวิมากกว่าที่จะมีนิสัยอยากรู้อยากเห็น สงสัย คิดค้น ด้วยตัวเอง นักเรียนดีคือนักเรียนที่จำสิ่งที่ครูสอนหรือท่องตำราที่ครูบอก ได้มากและไม่มีความจำเป็นต้องเข้าห้องสมุด ซึ่งเป็นนิสัยตรงกันข้ามกับ การวิจัย

ภารกิจหลักที่ผลิตคนให้หน่วยราชการ ซึ่งทำให้เน้นหนักแต่เรื่อง การสอนตามที่กล่าวมานี้ มีผลที่ทำให้เกิดวิธีปฏิบัติในการบริหารงานบุคคล ในระยะแรกอย่างหนึ่ง คือการเลื่อนฐานะทางวิชาการโดยใช้อายุราชการเป็น

หลัก มากกว่าใช้ผลงานทางวิชาการของบุคคล แม้ว่าในกฎหมายจะเขียนไว้ว่า ผู้ที่จะเลื่อนเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ จะต้องทำการวิจัยจนได้ผล แต่เมื่อไม่มีการวิจัยจึงไม่อาจนำมาใช้พิจารณาเลื่อนฐานะได้ครั้นจะใช้การสอนเป็นเครื่องวัด ก็ไม่อาจจะวัดได้ว่าใครสอนดี ใครสอนไม่ดีถึงนั้น จึงหันมาใช้วิธีง่ายที่สุด คือใช้อายุราชการเป็นหลัก คนสามารถเลื่อนเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ได้โดยไม่ต้องมีการวิจัย แต่ได้เป็นเพราะผลของการรับราชการมานาน คนที่ทำวิจัยกันจะมีอยู่บ้างในบางสาขา เช่น เกษตร ก็ไม่ทำให้ได้รับการพิจารณาคือว่า แต่ใช้อายุราชการเป็นหลักใหญ่ทั้งสิ้น *

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ลักษณะสำคัญของมหาวิทยาลัยไทยอันหนึ่งก็คือ การเป็นหน่วยราชการ มีฐานะเป็นกรมผลก็คือการบริหารของมหาวิทยาลัยมีลักษณะไม่ต่างจากหน่วยราชการทั่วไปมากนัก ระเบียบการงบประมาณก็คือระเบียบการคลังก็ดี ระเบียบการบริหารทั่วไป เช่น งานสารบรรณหรือพัสดุก็ดี เงินเดือนและส่วนใหญ่ของการบริหารงานบุคคลก็ดี เป็นระเบียบเดียวกับหน่วยราชการทั้งสิ้น ในระยะที่มหาวิทยาลัยทำหน้าที่แต่เพียงการสอนก็ไม่ก่อให้เกิดปัญหามากนัก ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองข้าราชการส่วนใหญ่มีเงินเดือนพอกินพอใช้ ระเบียบทางราชการก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสอน เช่น เมื่อไม่มีการค้นคว้าวิจัย ห้องสมุดก็ไม่ค่อยจำเป็น ระเบียบราชการต่าง ๆ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานห้องสมุด เช่น บัตร

* ในระยะแรกอำนาจในการเลื่อนตำแหน่งวิชาการเป็นของสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง โดย ท.ร.บ. ของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เท่าที่ผู้เขียนเห็นการเลื่อนส่วนใหญ่เป็นแต่การพิจารณาถมดีแต่เพียงพิธีการเท่านั้น

เปิดตามเวลาราชการ และในระบบงบประมาณหนังสือจัดอยู่ในหมวดวัสดุสำนักงาน เช่นเดียวกับไม้กวาด กระดาษชำระ ผงซักฟอก เป็นต้น ไม่ได้แยกต่างหาก ห้องทดลองของนิสิตก็มีเครื่องมือแต่เพียงจำเป็น เครื่องมือวิจัยไม่มีก็ได้ หรือไม่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษ กล่าวโดยสรุปก็คือ ในระยะแรก ถึงแม้มหาวิทยาลัยจะเป็นหน่วยราชการธรรมดา ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารมหาวิทยาลัย เพราะมีภารกิจหลักแต่ในการสอนเท่านั้น

ความเป็นราชการมานานมีผลอันใหญ่หลวงอีกประเภทหนึ่ง คือ ข้าราชการของมหาวิทยาลัยมีความคิดจิตใจเป็นราชการ (bureaucratic mentality) คือคิดอ่านเป็นแบบราชการไปหมด สนใจในเรื่องเครื่องแบบ เครื่องประดับ ยศฐาบรรดาศักดิ์ ชื่นยศต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ผลก็คือ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งควรจะเปลี่ยนในระยะที่แล้วมามากดี ในอนาคตก็ตีประสพความยากลำบากเพราะผลของความคิด จิตใจของความเป็นราชการอยู่ไม่น้อย

มหาวิทยาลัยในสองทศวรรษที่แล้ว

คงได้กล่าวมาแล้ว มหาวิทยาลัยในระยะแรกดำเนินการมาได้ดีพอสมควร เพราะสนองหน้าที่หลักได้ดีผลิตคนออกไปรับราชการ ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติมากมาย มีครูบาอาจารย์ที่ดีมีความรู้ เพราะมีความรู้สึกกันว่าครูบาอาจารย์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ แม้เป็นข้าราชการก็มี

ฐานะพออยู่พอกินได้ ตลอดจนปราศจากคู่แข่งในธุรกิจ ทำให้มหาวิทยาลัยสามารถดึงดูดคนที่มีราชการได้มาก แต่สภาพดังกล่าวนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว ดังจะกล่าวต่อไป

๑. มีอาจารย์มีความรู้และต้องการการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น คงเป็นที่ทราบกันแล้วว่ารัฐบาลไทยตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีนโยบายส่งนักศึกษาไทยไปรับการศึกษาในต่างประเทศตลอดมา เมื่อได้ตั้งสำนักงาน ก.พ. แล้ว สำนักงานนี้ก็ได้รับหน้าที่เกี่ยวกับการส่งนักเรียนไทยไปศึกษา ณ ต่างประเทศ นอกจากทุนรัฐบาลแล้วยังมีทุนของมูลนิธิ ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งนักเรียนที่ไปศึกษาด้วยทุนส่วนตัวอีก นักเรียนไทยเหล่านี้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้มารับราชการในมหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่ง และได้ทำหน้าที่สอนนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในระยะแรกคงได้กล่าวมาแล้ว การส่งนักศึกษาไปเรียนต่างประเทศได้ขาดตอนไประยะหนึ่ง ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ครั้นเมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว รัฐบาลไทยได้รับเรื่องส่งนักเรียนไปศึกษา ณ ต่างประเทศอีก ตลอดจนในระยะนี้ รัฐบาลต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ตามแผนโคลัมโบ ได้ให้ทุนศึกษาแก่นักเรียนไทยส่วนใหญ่ของทุนเหล่านี้ได้ให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นเหตุให้มหาวิทยาลัยมีอาจารย์ที่จบจากต่างประเทศจำนวนมากมาย อาจารย์เหล่านี้เริ่มให้ความสนใจต่อกรวิจัย นอกเหนือไปจากการสอนแต่เพียงอย่างเดียว อย่างที่เป็นมาก่อนหน้านั้น อาจารย์เหล่านี้เรียกร้องให้มีการวิจัยและเริ่มที่จะมองเห็นว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบที่เป็นอยู่คือ รูปแบบราชการ ไม่อำนวยความสะดวกให้มหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าทางวิชาการได้ จึงได้มีการเรียกร้องและตั้งรณที่ จะให้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารมหาวิทยาลัยออกมาจากหน่วยราชการ กระบวนการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงนี้จะได้อีกต่อไป

๒. ปัญหาของบ้านเมืองมีมากขึ้น ได้กล่าวแล้วว่ามหาวิทยาลัยไทยในระยะแรกเน้นหนักในการสอน และโดยเหตุที่ไม่มีการวิจัย การสอนจึงไม่ได้ให้ความสนใจต่อปัญหาของประเทศ แต่ให้ความรู้ตามตำราต่างประเทศการขาดความสัมพันธ์ ระหว่างการสอนกับสภาพของบ้านเมืองนั้นในระยะแรกไม่ค่อยก่อให้เกิดปัญหามากนัก เพราะปัญหาเคือครอันของประชาชนไม่ค่อยจะมี เมืองไทยในระยะต้นโดยเฉพาะก่อน สงครามโลกครั้งที่สองยังอุดมสมบูรณ์ มีพลเมืองไม่มาก ลักษณะที่พ่อขุนรามคำแหงได้จารึกไว้ในศิลาคือ “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัด ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้เคยกล่าวไว้ว่า “เมืองไทยถ้าฝนตกแค่ออกสามฤดูกาล ราษฎรก็มีความสุขบ้านเมืองก็ไม่ได้โดยรัฐบาลไม่ต้องเข้าไปยุ่งมากนัก” สภาพดังกล่าวนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ปัญหาของราษฎรและของบ้านเมืองมีมากมาย จนมหาวิทยาลัยจะสนใจเฉพาะแต่สอนตามตำราฝรั่งอย่างแต่ก่อนไม่ได้แล้วปัญหาเหล่านี้เกิดจากเหตุต่าง ๆ เช่น พลเมืองเพิ่มขึ้นมากจนต้องแย่งกันกิน ในน้ำไม่ค่อยจะมีปลาอย่างแต่ก่อนในนาถึงจะมีข้าว แต่เนื้อที่ดินที่จะปลูกข้าวเพิ่มเติมก็หมดลงแล้ว ผลผลิตก็ต่ำ ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการที่ประเทศเริ่มจะมีอุตสาหกรรม ปัญหาแรงงาน ปัญหาการตลาด

ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมก็ตามมาปัญหาการรุกและทำลายป่าสงวน ปัญหาโจรผู้ร้าย ปัญหาคอร์รัปชันของข้าราชการ ปัญหาราคาข้าว และผลผลิตอื่น ๆ ตกต่ำ จนชาวไร่ชาวนาต้องเป็นหนี้เป็นสิน ถูกโกง ถูกยึดที่ทำกินโดยนายทุน ต้องละทิ้งที่ดินมาหากินในเมืองหลวง หรือไม่ก็ไปรุกรที่ป่าสงวน ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่ง และจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นเหตุให้มหาวิทยาลัยเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วม

๓. มหาวิทยาลัยได้พบคู่แข่งที่ดึงดูดอาจารย์และคนดีในตลาดแรงงานไปเป็นจำนวนมาก โดยวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม ในระยะ ๕๐ ปีแรก ของมหาวิทยาลัยไทย มหาวิทยาลัยแม้ว่าจะเป็นราชการ ก็ยังอยู่ในฐานะดึงดูดคนดีให้มารับราชการ เพราะไม่มีคู่แข่งที่สำคัญในวงธุรกิจอุตสาหกรรม เงินไขการจ้างซึ่งรวมทั้งเงินเดือน สวัสดิการอื่น ถึงแม้ว่าจะไม่ดีก็ยังไม่เลวเท่าปัจจุบัน ประกอบกับการเป็นอาจารย์เป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงมหาวิทยาลัยจึงไม่มีความลำบากในการหาอาจารย์ที่ดี ๆ แต่เมื่อรัฐบาลเริ่มมีนโยบายในการพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมเกษตรและอุตสาหกรรมตั้งกล่าวแล้ว ได้เริ่มมีธุรกิจขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งให้เงินเดือนและเงินไขการจ้างดีกว่าการเป็นอาจารย์ ธุรกิจอุตสาหกรรมเหล่านั้นได้เริ่มดึงอาจารย์ไปเป็นจำนวนมากและคนดีมีความสามารถเริ่มหายากมากขึ้น

การที่มหาวิทยาลัยมีคนหนุ่มสาวที่กลับจากการศึกษาระดับสูงมากขึ้น พร้อมด้วยความต้องการที่จะปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้สมกับการเรียกว่ามหาวิทยาลัยมากขึ้นก็ดี การที่มีปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้นก็ดี การที่คู่แข่งชั้นในธุรกิจอุตสาหกรรมมากขึ้นก็ดี ทำให้เกิดความรู้สึกว่า การที่มหาวิทยาลัยเป็นราชการเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดที่จะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถปฏิบัติภารกิจที่ดีได้ทั้งการสอนและโดยเฉพาะการวิจัย เงินเดือนก็ติดถูกระเบียบต่าง ๆ ในการบริหารต่าง ๆ ก็ดี ชักตึงงานของมหาวิทยาลัยทั้งสิ้นด้วยเหตุนี้ จึงได้มีอาจารย์จำนวนหนึ่งได้รวมตัวก่อให้เกิดกระบวนการที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เช่น การเริ่มหันมาสนใจเรื่องวิจัยปัญหาต่าง ๆ ของเมืองไทยเอง รวมทั้งเริ่มมีการเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของมหาวิทยาลัย ตลอดจนความสัมพันธ์ ที่มหาวิทยาลัยมีอยู่กับรัฐบาล

เป็นที่น่าสังเกตว่า นิสิตนักศึกษาได้มีส่วนให้อาจารย์มหาวิทยาลัยเห็นความจำเป็นต้องมีการวิจัย ทั้งนี้เพราะนิสิตนักศึกษาได้เปลี่ยนทัศนคติที่มีอยู่โดยทั่วไปก่อนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ว่าการศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นบันไดที่ทำให้คนเป็นเจ้านายคน และให้โอกาสในการสร้างฐานะเศรษฐกิจให้แก่ตัวเอง มาเป็นทัศนคติที่จะต้องช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะชนบทมากขึ้น สาเหตุก็คือ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นนิสิตนักศึกษาจำนวนมาก ได้สมัครออกไปสอนประชาธิปไตย แก่ประชาชนในชนบท ถึงแม้ว่าความสำเร็จในด้านการสอนประชาธิปไตยจะมีน้อย แต่สิ่งที่มีผลตาม

มากที่สุดคือการที่นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นได้ไปเห็นสภาพที่แท้จริงของบ้านเมือง อันได้แก่ ความยากจน ถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวชนบทไทย นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในฐานะเป็นคนหนุ่มสาวมีความรู้สึกรุนแรงเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมของสังคม ได้พาชาวไร่ชาวนาเข้ามาร้องเรียนกับรัฐบาลผลกระทบต่อการศึกษาอย่างสำคัญที่สุดก็คือ นิสิตนักศึกษาเห็นว่า สิ่งที่ตนเรียนจากอาจารย์ในชั้นเรียนนั้น ไม่ตรงกับความจริงในชนบท เริ่มตลกดูแคลนครูบาอาจารย์ว่าสอนแต่สิ่งไม่เป็นประโยชน์ ลอกตำราฝรั่งที่ศรัทธาที่เปลี่ยนไปนี้ เริ่มทำให้อาจารย์จำนวนไม่น้อยหันมาสนใจงานวิจัยมากขึ้น เพื่อให้การ สอนมีส่วนสัมผัสกับความ เป็นจริงของสังคมไทย

เป็นที่น่าสังเกตเช่นเดียวกันว่า ในระยะใกล้เคียงกันนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ การบริหารงานบุคคลโดย ก.ม. ได้กำหนดอย่างจริงจังให้นำผลการวิจัยมาเป็นส่วนที่สำคัญในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการอันเป็นผลให้อาจารย์จำนวนมากหันมาสนใจงานวิจัยมากขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทิ้งมหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการทั่วไปเสีย และให้เป็นองค์การ ถึงแม้ว่าจะ เป็นของรัฐบาล แต่สามารถมีความคล่องตัวในการบริหาร เพื่อจะได้สามารถสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยที่ดีได้ กระบวนการนี้จะได้กล่าวในส่วนต่อไป

กระบวนการปฏิรูปมหาวิทยาลัย

กระบวนการปฏิรูปมหาวิทยาลัยได้เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ โดยมีอาจารย์และนักวิชาการกลุ่มหนึ่งได้จัดสัมมนาขึ้นที่ห้องประชุมคณะ

รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ ๑-๕ มิถุนายน ๒๕๐๗ โดยให้ชื่อเรื่องสัมมนาว่า “ปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” ผู้จัดสัมมนา มี ศาสตราจารย์ ดร. บัวย อิงภากรณ์ ศาสตราจารย์ ดร. เสน่ห์ จามริก ศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ชูโต อาจารย์ ดร. กมล สมวิเชียร เป็นต้น ผลของการสัมมนาครั้งนี้ นับว่าเป็นการจุดไฟให้ติดขึ้นในจิตใจของอาจารย์จำนวนมาก จนเป็นผลให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสภาการศึกษาซึ่งขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี (เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยขณะนั้น) เห็นว่าควรจัดสัมมนาขึ้นอีก เพราะการประชุมคราวแรกนี้ เป็นการปูพื้นฐานและเสนอแต่ในเรื่องหลักการสมควรที่จะพิจารณาในรายละเอียดและหาข้อยุติเพื่อเสนอต่อรัฐบาล ผู้ที่สนับสนุนให้จัดสัมมนาขึ้นอีกนี้ได้แก่ พลเอกเนตร เขมะโยธิน อดีตปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และ ดร. กำแหง พลงกูร อดีตเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ การสัมมนาได้จัดขึ้น ๓ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๗ ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๒๗-๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๐ และครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๔-๖ กันยายน ๒๕๑๓ ผลของการสัมมนาทั้ง ๓ ครั้งนี้ ก็คือเสนอให้มหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการ มามีฐานะที่ให้ชื่อว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล คือ ยังเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับมหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนไป ไม่เหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เช่น กระทรวง ทบวง กรม มหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ตามข้อเสนอของที่ประชุมอาจารย์นี้ มี

ลักษณะต่างกับมหาวิทยาลัยในรูปแบบเดิม กล่าวคือ มีความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณ และการบริหารงานบุคคลมากขึ้น โดยมีองค์กรอิสระที่มิใช่ราชการกำกับดูแล ความเป็นอิสระในการบริหารด้านต่าง ๆ มีสาระสำคัญดังนี้

ในด้านการบริหารงบประมาณและการเงิน มีหลักการสำคัญ คือ ให้มีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย มีฐานะเป็นนิติบุคคล (มีสำนักงานคณะกรรมการ ฯ เป็นผู้บริหารงาน โดยใช้จ่ายจากเงินอุดหนุน) ในการกำกับของรัฐมนตรี ประกอบด้วย ประธาน (ทำงานเต็มเวลา) มีวาระ ๕ ปี คัดเลือกโดย สภาอธิการบดี และกรรมการผู้แทนรัฐบาล ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย รวม ๑๖ คน กรรมการชุดนี้มีหน้าที่เป็นองค์การกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐ เพื่อจัดสรรเงินอุดหนุนให้มหาวิทยาลัยตามโครงการ และแผนของมหาวิทยาลัยและของประเทศ โดยเป็นผู้ขอเงินอุดหนุน (ทั้งงบดำเนินการและงบลงทุน) จากรัฐบาลเป็นเงินก้อนงวดละ ๕ ปี ซึ่งรัฐอาจออกเป็นรูปพันธบัตรประเภทเปลี่ยนมือไม่ได้ หรือรูปเงินก้อนอื่น (ประเด็นนี้กรรมการอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า งบลงทุนให้รัฐบาลจ่ายเป็นรายปีและผูกพันงบประมาณไว้ ไม่ต้องออกเป็นพันธบัตร ส่วนงบดำเนินการจ่ายจากดอกเบี้ยเงินก้อนที่ได้รับจากการออกพันธบัตรและไม่มีข้อยุติ) เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ต้องเก็บรักษาไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และการใช้จ่ายเงินของมหาวิทยาลัยทุกประเภท ซึ่งได้แก่ เงินอุดหนุนของรัฐบาล

ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เงินผลประโยชน์ และทรัพย์สินที่มีผู้ให้ อยู่ในหลักการเดียวกันทุกมหาวิทยาลัย โดยแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดตามข้อเสนอแนะของสภาอธิการบดี

สำหรับรายจ่ายจากเงินอุดหนุนนั้น มีข้อเสนออีกบางประการ ดังนี้

๑. งบลงทุน ถ้าต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ควรขอความเห็นชอบจากรัฐบาลก่อน ขณะที่พิจารณาแผน ๕ ปี รัฐบาลจะให้เงินเฉพาะที่จ่ายจริง และใช้วิธีผูกพันงบประมาณ โดยไม่ต้องออกพันธบัตรเพิ่ม วิธีเดียวกันนี้ ใช้กับการตั้งโครงการใหม่ด้วย ซึ่งจะทำให้รัฐบาลมีความคล่องตัว กรณีที่การเงินของประเทศไม่อำนวย

๒. รัฐบาลอาจให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติม ในรูปผูกพันงบประมาณ นอกเหนือจากเงินอุดหนุนเป็นก้อน กรณีที่มีเหตุการณ์พิเศษ เช่น ปรับปรุงระดับเงินเดือนใหม่

๓. คณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนฯ จะจัดสรรเงินให้มหาวิทยาลัยตามอัตราส่วนที่จำเป็น โดยพิจารณารายได้จากค่าธรรมเนียมของมหาวิทยาลัยประกอบ ฉะนั้น เงินอุดหนุนจึงไม่จำเป็นต้องเป็นอัตราส่วนเดียวกันทุกมหาวิทยาลัย

๔. มหาวิทยาลัย ควรจัดระบบควบคุมทางการเงินให้ดี คือ มีระบบบัญชีที่ดี ซึ่งอาจแตกต่างกับระบบบัญชีราชการ มีหน่วยตรวจสอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งภายนอกและภายใน มีกรรมการตรวจสอบ และมีการรายงานการเงินประจำปีที่เป็นที่เปิดเผย

ในการบริหารงานบุคคล มีหลักการสำคัญหลายประการ แต่ละมหาวิทยาลัยอาจมีการวัดผลเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง และการจำแนกตำแหน่งต่าง ๆ กันได้ตามความเหมาะสม แต่สามารถเทียบได้กับมาตรฐานที่ทุกมหาวิทยาลัยยอมรับ การสรรหาและคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการอาจเป็นไปในรูปของอนุกรรมการของสภามหาวิทยาลัย หรือสภาคณาจารย์ หลักการที่เปลี่ยนแปลงมากจะเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย กล่าวคือ ผู้ที่จะได้รับการบรรจุเป็นอาจารย์ จะต้องทดลองปฏิบัติงานโดยมีกำหนดเวลาทดลองต่างกัน คือ กำหนดวาระทดลองเป็นเวลา ๒-๔ ปี ให้มีสัญญาจ้างทุก ๒ ปี เมื่อครบ ๒ ปีแล้ว จะพิจารณาว่าสมควรจ้างโดยให้มี Tenure หรือไม่ หรือให้ทดลองต่อไปอีก ๒ ปี หรือสมควรให้ออก อาจกำหนดวาระทดลองอย่างสูง ๓ ปี สัญญาทุกปี แล้วพิจารณา Tenure หรือกำหนดวาระทดลอง ๓ ปี สัญญาจ้าง ๓ ปี แล้วพิจารณา Tenure หรือไม่กำหนดวาระทดลองเลย แต่ทำสัญญาจ้าง ๒ ปี แล้วพิจารณา Tenure ก็ได้ คณะกรรมการจะเป็นผู้พิจารณากำหนดเวลาทดลองปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่ง คือ อัตราเงินเดือนของอาจารย์ ต้องมีอัตราสูง เหมาะสมกับสภาพการครองชีพ และอรรถภาพของอาจารย์ และต้องสูงพอที่จะแข่งขันกับอัตราเงินเดือนของผู้ที่ทำงานในธุรกิจเอกชนได้ การกำหนดอัตราเงินเดือนสูงจะทำให้มีผู้สละสิทธิพิเศษในระบบเดิมเข้ามาอยู่

ในระบบใหม่ และต้องเสี่ยงต่อการเลิกจ้างถ้าทำงานไม่เหมาะสม ตลอดจนต้องทำงานเต็มเวลาสัปดาห์ละ ๓๕ ชั่วโมง อาจารย์อาจได้รับสวัสดิการอื่นๆ และอาจได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ซึ่งอาจไม่ตรงตามระเบียบราชการ ส่วนบำเหน็จบำนาญยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์แน่นอน แต่อาจจัดในรูปการสมทบสะสม (Accumulated Participation) หรือในรูปประกันชีวิต

การเลื่อนขั้นเงินเดือน มอบให้คณะกรรมการเลื่อนขั้นฯ รับผิดชอบ ซึ่งจะมีการเลื่อนขั้น ๒ ประเภท คือ การเลื่อนขั้นปกติ มีทุกปี ๑ ขั้น (ประมาณร้อยละ ๕ ของเงินเดือน) กับการเลื่อนขั้น เพราะความดีความชอบ โดยการประเมินผลงานมีทุก ๓ ปี

การให้ออกยี่สิบหลัก “เข้ายากออกง่าย” กรณีให้ออกมีหลายประการ รวมทั้งกรณี ไม่มีความสามารถก้าวหน้า กล่าวคือ เป็นอาจารย์หรือบุคลากรอื่น ๆ ในตำแหน่งเต็มงานเกิน ๑๒ ปี แสดงว่าไม่สามารถพัฒนาตนเอง ต้องออกจากมหาวิทยาลัย

เรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงสถานะของอาจารย์จากระบบเก่าสู่ระบบใหม่ ได้มีการเสนอใช้ ๒ ระบบพร้อมกันในระยะแรก และเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ในระบบเก่าเลือกอยู่ในระบบเก่าหรือเข้าสู่ระบบใหม่ ถ้าเลือกระบบใหม่ ต้องทดลองปฏิบัติงานระหว่าง ๒ เดือน ถึง ๓ ปี ถ้าเหมาะสมจึงจะได้รับการบรรจุตามหลักเกณฑ์ของระบบใหม่ พวกที่เลือกระบบเก่า คงอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของระบบเก่า

ในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัยนั้น ได้เสนอแนะให้มีการตรา “พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ” เป็นกฎหมายกลางกำหนดโครงสร้างสถานภาพ อำนาจหน้าที่ พันธะ หลัก ประกัน ฯลฯ กว้าง ๆ ส่วนรายละเอียดแยกบัญญัติแต่ละมหาวิทยาลัย เป็นกฎ หรือข้อบังคับของมหาวิทยาลัย องค์กรประกอบสภามหาวิทยาลัยประกอบด้วย กรรมการจำนวน ๕-๑๑ คน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีเพียงอธิการบดีและผู้อื่นอีกหนึ่งคน ที่เหลือเป็นบุคคลทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย อธิการบดีใช้วิธีสรรหา ส่วนรองอธิการบดี อธิการบดีแต่งตั้งโดยสภามหาวิทยาลัยเห็นชอบ มีการเสนอให้สภาคณาจารย์และกรรมการบริหารงานมหาวิทยาลัย (ที่ประชุมคณบดี)

กำเนิดของทบวงมหาวิทยาลัย

ในช่วงระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีการหารือกันหลายครั้งระหว่างกลุ่มนักวิชาการในมหาวิทยาลัย กลุ่มผู้บริหารระดับสูง และกลุ่มการเมืองในรัฐบาลทั้งอย่างไม่เคยเป็นทางการ และอย่างเป็นทางการ จนได้มีการเสนอเรื่อง “มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล” เข้าไปสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี สรุปผลการพิจารณาได้ว่า รัฐบาลประสงค์จะทราบถึงความยอมรับของอาจารย์มหาวิทยาลัย และความเห็นของคณะกรรมการ ว่าด้วยการพิจารณาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งได้มีการพิจารณาการจัดองค์กรเป็นกระทรวง ทบวง กรม และการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการ

สอบถามความเห็นไปยังอาจารย์มหาวิทยาลัยอย่างกว้างขวาง ผลก็ปรากฏว่า อาจารย์เป็นจำนวนมากยังประสงค์ที่จะเป็นข้าราชการ อันตรงกับความคาดหวังของรัฐบาล ความจริงแล้วกลุ่มนักวิชาการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงก็ทราบดีว่า หากถามความเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยโดยทั่วไป ผลก็คงออกมาเช่นนั้น เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่มีความสะดวกสบายดีจากระบบ “เข้าง่ายออกยาก” ที่ใช้อยู่

ความเห็นของกลุ่มผู้ปรับปรุงการจัดองค์กรเป็นกระทรวง ทบวง กรม และการจัดการบริหารเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ฝ่ายหนึ่งเห็นควรให้รวมกิจการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รวมไว้ในกระทรวงเดียวกัน จนถึงกับมีร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการประถมศึกษา ควรจะคงเป็นเช่นเดิมในขณะนั้น คือ ให้ส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลจัด สำหรับ อุดมศึกษา มีความเห็นต่างกันเป็นสองฝ่ายดังกล่าวแล้ว คือ ฝ่ายหนึ่งให้คงรูปเดิม อีกฝ่ายหนึ่งเห็นควรให้ดำเนินการตามแนว “มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล”

จากการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างบุคคลสำคัญในรัฐบาลในขณะนั้น คือ กลุ่มผู้บริหารการศึกษาระดับสูง และกลุ่มนักวิชาการ ก่อให้เกิดผลในลักษณะแนวทางกลาง ๆ ที่พอยอมรับกันได้ คือ ให้แยกงาน

อุดมศึกษาออกจากสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ (ซึ่งตามการจัดรูปกระทรวง ทบวง กรมใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เปลี่ยนชื่อมาเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) ได้ทำหน้าที่ในการวางแผนวิจัย และเสนอแนะนโยบายระยะยาวทางการศึกษาทุกระดับ และให้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัย จะเป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆ กำหนดหน้าที่ประสานแผน และดูแลเรื่องกฎเกณฑ์การบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้น เพื่อให้มีรัฐมนตรีรับผิดชอบด้านอุดมศึกษา โดยหวังว่าสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยจะเป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆ (ก.ม.) โดยโอนงาน ก.ม. มาจากสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยก็ยังคงเป็นส่วนราชการแต่มีอิสระในการดำเนินงานภายในมากขึ้น นอกจากนี้มหาวิทยาลัยจะได้มีตัวแทนทางการเมืองนั่งอยู่ในคณะรัฐมนตรีด้วย นอกจากการจัดตั้งทบวง ฯ เพื่อทำหน้าที่ประสานแผนและจัดวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับ ก.ม. แล้ว ยังมีการยอมรับถึงองค์ก่อย่างไม่เป็นทางการในการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย คือ “ที่ประชุมอธิการบดี”

สรุปได้ว่า จากความคิดของกลุ่มข้าราชการซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ และจากการเจรจาเชิงวิชาการ และการตัดสินใจทางการเมือง ระหว่างกลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้บริหารการศึกษา ระดับสูง และกลุ่มทำงานกำนการจัระเบียบบริหาร จึงได้เกิดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชั้น เพื่อทำหน้าที่ประสานแผน วางกฎเกณฑ์ด้าน ก.ม. และเป็นตัวแทน
 ทางการเมืองในคณะรัฐมนตรี

การจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยชั้น มีผลดีในแง่ของการมีหน่วยงาน
 ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีและปลัดทบวง ฯ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบมหาวิทยาลัย
 โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานบริหารการศึกษาระดับอุดม
 ของทบวง ฯ นั้น ในด้านเกี่ยวข้องงบประมาณก็หาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่าง
 ใดไม่ มหาวิทยาลัยยังคงเสนองบประมาณให้สำนักงบประมาณพิจารณาเกือบ
 จะเรียกว่าโดยตรง (ถึงแม้ว่าจะต้องเสนอผ่านรัฐมนตรีว่าการทบวง ฯ) ทั้งนี้
 เพราะทบวง ฯ ยังไม่มีเจ้าหน้าที่ที่สามารถวิเคราะห์งบประมาณให้กับมหา
 วิทยาลัยได้ หน้าที่หลักของทบวง ฯ คือ เรื่องการกำหนดแผนการขยายตัว
 ของมหาวิทยาลัย โดยทบวง ฯ เป็นผู้กำหนดแผน ๕ ปีของมหาวิทยาลัยให้
 สอดคล้องกับแผนของประเทศ และเป็นผู้พิจารณาอนุมัติการจัดตั้งหน่วย
 งานใหม่ของมหาวิทยาลัย เช่น คณะ สถาบัน ศูนย์ และภาควิชา อนุมัติ
 หลักสูตรใหม่ โดยมีกองวางแผนและกองวิชาการเป็นผู้วิเคราะห์ เสนอ
 กรรมการทบวง ฯ พิจารณา ให้ความเห็นเพื่ออนุมัติหรือไม่อนุมัติกับรัฐ
 มন্ত্রী ส่วนการบริหารงานบุคคลนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ฝ่าย
 เลขาธิการให้ ก.ม. ซึ่งมีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ของการบริหารงาน
 บุคคล เช่น การกำหนดอัตรา รวมทั้งการเลื่อนตำแหน่งวิชาการของอาจารย์
 และข้าราชการของมหาวิทยาลัย

ผู้เขียนเห็นว่า การจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น แต่การตั้งทบวงมหาวิทยาลัยไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ อันเป็นความมุ่งหวังของฝ่ายที่ต้องการปฏิรูปมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มหาวิทยาลัยยังมีฐานะเป็นกรมเป็นหน่วยราชการ ยังต้องปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี ระเบียบราชการต่าง ๆ เว้นแต่อำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ของแต่ละมหาวิทยาลัย กว้างเหวี่ยงมหาวิทยาลัยยังไม่ได้มีอิสระในการบริหาร อันมีผลที่จะส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ อุปสรรคต่าง ๆ ที่มีอยู่เก่าก็ยังคงมีอยู่อย่างเดิม จากประสบการณ์ของผู้เขียน ในฐานะรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างปี ๒๕๑๗-๒๕๑๘ และ ๒๕๒๐-๒๕๒๖ เห็นว่าการพิจารณาของคณะรัฐมนตรียังใช้ mentality ของราชการตัดสินปัญหาของมหาวิทยาลัยอยู่อย่างเดิม การพิจารณาข้อเสนอของมหาวิทยาลัยนั้น คณะรัฐมนตรียังคงถือว่า มหาวิทยาลัยจะต้องไม่ได้รับการพิจารณาที่ต่างจากกระทรวง ทบวง กรมอื่น อันอาจจะทำให้กระทรวง ทบวง กรมอื่นเรียกร้องเอาอย่างบ้าง ทั้ง ๆ ที่การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยนั้นแตกต่างจากกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การตั้งทบวงมหาวิทยาลัยไม่ก่อให้เกิดผลอันจะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการ ให้ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกได้โดยซ้ำร้ายในระยะหลังมติคณะรัฐมนตรีมีผลทำให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นราชการ หรือความเป็นกรมของรัฐบาลมากขึ้นทุกที เช่น การจัดตั้งหน่วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิชาการแม้จะผ่านการพิจารณาของทบวงฯ อันได้แก่มหาวิทยาลัยผู้เสนอ
เจ้าหน้าที่ของทบวงฯ และกรรมการทบวงแล้ว ยังต้องขอความเห็นจาก
กรรมการปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เช่นเดียวกับกระทรวง
ทบวง กรมอื่น เป็นต้น

มหาวิทยาลัยไทยกับการพัฒนา

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ บทบาทตลอดจนรูปแบบของมหาวิทยาลัยจึงมักถูกกำหนดโดยความต้องการของสังคมนั้น และโดยที่ความต้องการของแต่ละสังคมอาจจะไม่เหมือนกัน หน้าที่ บทบาทและรูปแบบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยแต่ละประเทศจึงอาจจะไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ในสังคมเดียวกันความต้องการอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ปัญหาจึงมีว่า หน้าที่ บทบาท และรูปแบบของมหาวิทยาลัยได้ปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อจะทำหน้าที่สนองความต้องการของสังคมไทย ได้ดีหรือไม่เพียงใด ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก แต่มหาวิทยาลัยยังไม่ได้ปรับปรุงตัวให้สามารถมีบทบาทและทำหน้าที่เพื่อสนองความต้องการของสังคมได้ดีอย่างทั่ว

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความต้องการของสังคมแต่ละสังคมอาจต่างกัน อันเป็นผลทำให้บทบาท หน้าที่ รูปแบบของมหาวิทยาลัย ต่างสังคมไม่เหมือนกัน แต่มีหลักที่ยอมรับอันเป็นสากลว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวมวิทยาการชั้นสูง เพื่อสงวนรักษาความรู้ไว้แล้วถ่ายทอดจากคนปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้คนในอนาคตอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งมหาวิทยาลัยจัดทำโดยการสอนหรือถ่ายทอดโดยวิธีอื่น นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่ขยายเพิ่มเติมความรู้ของโลกมนุษย์ที่มีอยู่แล้ว ให้เพิ่มเติมเจริญขึ้น โดยการคิดพิจารณาและการวิจัย และในระยะหลังมหาวิทยาลัย ได้เพิ่มบทบาทของตนขึ้นจากการอยู่บน “หอคองกาง” มาสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงของสังคม โดยให้บริการกับสังคม และประยุกต์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมนั้น ๆ

หน้าที่ของมหาวิทยาลัย ๓ ประการนี้คือ การถ่ายทอดความรู้ ขยายเพิ่มเติมความรู้ และบริการสังคม ถือเป็นหน้าที่หลักและต้องทำพร้อมกันไป ในอัตราส่วนที่เหมาะสม หากเน้นหนักอย่างหนึ่งอย่างใดไปแล้วก็อาจเป็นมหาวิทยาลัยแท้ชื่อ แม้ว่ามหาวิทยาลัยนั้น ๆ จะสนองความต้องการของสังคมในระยะนั้นได้ก็ตาม เช่นมหาวิทยาลัยจีนในสมัยปฏิวัติวัฒนธรรมมีหน้าที่ปลูกฝังลัทธิการเมืองของประเทศ และบริการสังคมโดยอาจารย์และนักศึกษา ต้องใช้เวลาสัมพันธ์ชนบทอย่างมาก มหาวิทยาลัยจีนในระยะนั้นก็ขาดความเป็นมหาวิทยาลัยในหลักสากลไปเป็นอันมาก จนมีผลทำให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถสนองความต้องการทางเทคโนโลยีให้กับประเทศจีนได้อย่างที่ต้องการ จนผู้นำจีนต้องหาทางแก้ไขอยู่ในระยะ ๕ ปีที่ผ่านมา เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยไทยในระยะแรกมหาวิทยาลัยเน้นหนักแต่ในหน้าที่การสอน จนขาดความเป็นมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน ดังจะได้กล่าวต่อไป

มหาวิทยาลัยในความหมายสากลเป็นผลผลิตของสังคมตะวันตก และเกิดขึ้นในสมัยกลางหรือประมาณเจ็ดร้อยปีเศษ มหาวิทยาลัยเหล่านั้นเกิด

ขึ้นจากจิตใจและประเพณีที่ใฝ่รู้ (Spirit of inquiry and tradition of learning) ที่มีอยู่ในสังคมเหล่านี้เริ่มจากมีปราชญ์พบปะสนทนาระหว่างกัน แล้วมีสถานศึกษาสมัครใจเข้าร่วมฟัง ถึงกับติดตามปราชญ์ไปในที่ต่าง ๆ หรือบางครั้งศิษย์ก็ร่วมกันหาปราชญ์มาให้ความรู้ตน จนกระทั่งทั้งเป็นสมาคมและมหาวิทยาลัยในที่สุก มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นจากจิตใจและประเพณีที่ใฝ่รู้นี้มีผลต่อบทบาท หน้าที่ และรูปแบบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในตะวันตกสมัยนี้มาก *เกี่ยวกับวิธีสอน (dissemination of knowledge)* มหาวิทยาลัยเหล่านี้มุ่งหวังที่จะสร้างคุณภาพทางภูมิปัญญาให้กับนักศึกษา (intellectual quality) มากกว่าเรียนรู้และท่องจำ ดังนั้นการค้นหาและศึกษาด้วยตนเองจึงสำคัญมาก ในประเทศตะวันตกคุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งจึงอยู่ที่ห้องสมุด หรือระบบอังกฤษใช้วิธี tutorial โดยให้นักศึกษาอ่านแล้วมาถกเถียงกับครู การอ่านและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและได้ถกเถียงปัญหา เป็นการสร้างสติปัญญาฝึกหัดการใช้เหตุผล ความรู้กว้างมองปัญหากว้าง เป็นการฝึกการใช้สมอง (training of mind) *เกี่ยวกับการขยายและเพิ่มเติมความรู้ (advancement of knowledge)* มหาวิทยาลัยเหล่านี้ถือว่าการวิจัยเป็นของสำคัญ จึงมีการตั้ง ศูนย์วิจัย เครื่องมือวิจัย ในระยะแรกการวิจัยอาจหนักไปในเรื่องการวิจัยพื้นฐาน หรือ fundamental research แต่ในระยะหลังถือว่าวิจัยประยุกต์ (applied research) ก็มีความสำคัญมากเช่นกัน การวิจัยนอกจากจะทำให้เกิดการขยายเพิ่มเติมความรู้แล้วยังทำให้การเรียนการสอนและความรู้สอดคล้องกับปัญหาของสังคมด้วย

(relevant) ในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบของการดำเนินงานหรือการบริหาร มหาวิทยาลัยเหล่านี้ถือว่า ความเป็นอิสระในทางวิชาการ (academic freedom) และความเป็นอิสระในการบริหารปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ เป็นสิ่งสำคัญมาก แม้ว่ารัฐจะเป็นผู้สนับสนุนในด้านการเงินอย่างปัจจุบันก็ตาม มหาวิทยาลัยเหล่านี้เชื่อว่าภายใต้ของบรรยากาศอิสระเท่านั้นที่จะทำให้เกิดความคิดเพิ่มเติมได้ การจำกัดเสรีภาพในความคิดจะไม่ทำให้เกิดของใหม่ ๆ ขึ้น ความเป็นอิสระนี้เป็นที่ยอมรับโดยสังคมเป็นที่หวงแหนของอาจารย์ จนถึงเป็นประเพณีและหลักในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐ มหาวิทยาลัยในตะวันตกจึงมีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองในทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศเหล่านั้น สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ก็น่า ทฤษฎีความคิดใหม่ ๆ ก็น่า การปกครองประเทศก็น่า มหาวิทยาลัยมีส่วนอย่างมากในการสร้างสมองให้กับประเทศ อย่างเช่น British Administration Class หรือ ผู้ที่เรียนจาก Ecole de Science Politique ของฝรั่งเศสในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยไทยไม่ได้เกิดจากจิตใจและประเพณีที่ใฝ่รู้ แต่เกิดจากความจำเป็นของประเทศที่จะหาคนที่มีความรู้ชั้นสูงไปรับราชการ การเรียนการสอนของสถาบันชั้นสูงของเราจึงเน้นแต่การสอนอย่างเดียว ความคิดที่จะตั้งมหาวิทยาลัยในประเทศเราเริ่มด้วยการตั้งสำนักฝึกวิชาข้าราชการพลเรือน ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ โรงเรียนนี้ได้รับการยกฐานะเป็นโรงเรียน

มหาดเล็ก ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ วิชาที่สอนก็มีวิชาสามัญ ผูกหัตถ์เขียน ประเพณีในราชสำนัก และเรียนวิชาพิเศษของกระทรวง ผู้สำเร็จจาก โรงเรียนนี้ก็มุ่งไปทำงานแก่กระทรวงมหาดไทย เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ เป็นวันที่ ๕๒ (๑ มกราคม ๒๔๕๓) ได้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้น โรงเรียนนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้การสอนในวิชาต่าง ๆ ที่จะไปรับราชการใน กระทรวงอื่นๆ นอกจากกระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ โรงเรียนนี้มีแผนกต่าง ๆ คือ เวชศึกษา ครุศึกษา รัฐประศาสนศึกษา แผนกปกครอง เนติศึกษา ยันตรศึกษา โรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ ได้มีพระบรมราชโองการสถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๕๙ โดยแบ่งเป็น ๔ คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ส่วนหนึ่งของพระบรมราชโองการมีว่า “บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางขึ้น คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่เล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงก็ให้เข้าเรียนในโรงเรียนนี้ได้เช่นกัน เหตุฉะนั้น ควรประคิษฐานขึ้นเป็นชั้นมหาวิทยาลัยให้เหมาะแก่กาลสมัยเสียที...” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมมหาวิทยาลัยขึ้นในกระทรวงธรรมการ มีอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อแรกตั้งมีตำแหน่งผู้บัญชาการ ได้เปลี่ยนเป็นอธิการบดีเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘

จากพระบรมราชโองการที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีพระราชประสงค์จะให้มหาวิทยาลัยผลิตบุคคลให้ทั้งไปรับราชการและไปทำงานอย่างอื่น ๆ แต่ปรากฏว่าโอกาสที่จะทำงานอื่นมีน้อย คนส่วนใหญ่จึงไปรับราชการ นิสิตที่สอนก็มีน้อย พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ เมื่อเสด็จมาเยี่ยมมหาวิทยาลัยได้ทรงบันทึกไว้ว่า “เท่าที่ได้เห็น รู้สึกว่ามีนักเรียนน้อยมาก... รู้สึกว่าคนไทยยังไม่ใส่ใจความจำเป็นในการที่จะเรียนวิชาชั้นสูง” วิชาที่สอนในระยษณัั้นก็มีความระมัตระวังเบ็ดเฉพะวิชาที่จำเป็นเท่านั้น มิได้มุ่งให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่จะให้คน มีความรู้ไว้ประดับสมองซึ่งผิดกับในต่างประเทศที่กล่าวข้างต้น มหาวิทยาลัยมีหน้าที่สร้างคนให้เป็นพลเมืองดี เป็นคนที่มีวัฒนธรรม (cultured man) liberal arts schools ต่าง ๆ ตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์นี้เท่านั้น แต่ประเทศไทยไม่ร่ำรวยที่จะตั้งมหาวิทยาลัยมาเพื่อสอนคนให้มีความรู้ไว้เป็นเครื่องประดับ จึงได้เปิดสอนแต่วิชาที่มีผู้จะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงจ้งเท่านั้น โดยเฉพาะรับราชการดังพระบรมราชโองการของพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่เสด็จมาพระราชทานปริญญาเป็นปีแรกที่มีการให้ปริญญาตรีคือ ปีพ.ศ. ๒๔๗๓ ตอนหนึ่งว่า “ไม่ว่าประเทศใด ๆ ความเจริญของประเทศนั้นย่อมวัดด้วยความเจริญของการศึกษานั้นอย่างหนึ่ง ในประเทศสยามนี้ต้งนับว่าการมหาวิทยาลัยยังล้าหลังอยู่มาก ที่เป็นเช่นนั้นก็ด้วยเหตุหลายประการคือ การที่จะตั้งมหาวิทยาลัยให้ใหญ่ั้นถ้าเงินถมลงไปก็อาจทำได้ แต่ถ้าวิชาที่สอนนั้น ประชาชนยังไม่ต้องการหรือสอนไปไม่เป็นประโยชน์ในทางอาชีพของเราแล้วการที่จะตั้ง

เช่นนั้นก็หาเป็นประโยชน์ไม่... (ถ้านั้น) ในเรื่องมหาวิทยาลัยนี้ก่อนที่จะเจริญไปได้ย่อมต้องการทราบวิชาอย่างใดเป็นประโยชน์แก่ประเทศสยาม ประชาชนต้องการเรียนอะไร เป็นต้น...”

จากจุดมุ่งหมายที่ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประเทศในชั้นกำลังคนที่มีความรู้ โดยเฉพาะเพื่อจะไปรับราชการตาม กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ในระยะที่ประเทศกำลังจะเจริญก้าวหน้าแบบตะวันตกนี้เอง ทำให้หน้าที่ บทบาท และรูปแบบของมหาวิทยาลัยไทย ไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยในตะวันตกที่เกิดจาก spirit of inquiry and tradition of learning หรือจิตใจและประเพณีที่ใฝ่รู้ ถึงแม้จะเปรียบเทียบกันไป

๑. ในขณะที่มหาวิทยาลัยในตะวันตกมีหน้าที่บทบาทในด้านการสร้าง intellectual quality ซึ่งมีผลให้เกิดการเรียนการสอนแบบค้นคว้า ตกเตียง เกิดห้องสมุด มหาวิทยาลัยของเราเริ่มต้นด้วยต้องการให้คนได้เรียนรู้วิชาที่จะมีประโยชน์ไปใช้ทำงานเพื่อพัฒนาประเทศได้ทันที จึงมุ่งให้นักศึกษาได้เรียนรู้เฉพาะที่เห็นว่าจำเป็น โดยอาจารย์เป็นผู้กำหนดว่าจะเรียนอะไรและมากน้อยเท่าใด การสอนของเราจึงมีลักษณะเหมือนการบ้วนให้ และนักศึกษาไม่นำไปท่องจำ และทดสอบแต่ที่อาจารย์สอน ผู้เรียนเก่งคือคนที่ท่องสิ่งที่ครูสอนได้มาก การอ่านหรือหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อสร้างคุณภาพสมอง จึงไม่จำเป็น ไม่ต้องเข้าห้องสมุดเลยก็สอบได้ ไปฟังเล็คเชอร์ จดเล็คเชอร์ ท่องเล็คเชอร์เท่านั้นก็พอแล้ว สิ่งทีครูให้ก็นำมาจากตำรา ตำราไทยก็ไม่มี

มีแค่ตำราฝรั่ง ดังนั้นการสอนจึงมีลักษณะป้อนให้ (spoon fed) เรียนโดยท่อง (learn by rote) สิ่งที่ครูสอนก็เป็นการให้ตำราทั้งคัน (bookish) เมื่อเป็นทั้งวิชาความรู้ จึงเป็นความรู้ที่ฝรั่งเขียน ไม่เป็นปัญหาหรือเรื่องของไทย (irrelevant) ห้องสมุดเป็นสิ่งประทับใจมากกว่าของจำเป็น และที่มีอยู่ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มาตรฐานทั้งปริมาณและคุณภาพ

๒. ในขณะที่มหาวิทยาลัยในตะวันตกมีบทบาทหน้าที่สำคัญคือการขยายเพิ่มเติมความรู้ของมนุษย์โดยการทำกรวิจัยทั้งการวิจัยพื้นฐานหรือวิจัยหลักและการวิจัยประยุกต์ มหาวิทยาลัยแต่ดั้งเดิมส่วนใหญ่มุ่งแต่การสอนแทบจะเรียกว่าไม่มีการวิจัยเลย การวิจัยเป็นของใหม่ และโดยทั่วไปคุณภาพยังไม่ดีพอ ศูนย์วิจัยที่ได้มาตรฐานแทบจะไม่มี เมื่อมหาวิทยาลัยมุ่งแต่สอน การเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการถึงแม้กฎหมายจะกำหนดว่าจะต้องมีผลงานวิจัยดีเด่น แต่ในระยะแรกที่ผ่านมาเมื่ออาจารย์ได้แต่สอนจึงไม่ได้นำผลงานวิจัยมาวัด แต่การวัดว่าอาจารย์ท่านใดสอนก็ทำได้ลำบาก ในระยะแรกที่ผ่านมา การเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการจึงมักใช้ความอาวุโสเป็นหลัก การใช้ผลงานทางวิชาการเป็นหลักในการเลื่อนตำแหน่ง ยังนับว่าเป็นของใหม่ ศูนย์วิจัย เครื่องมือวิจัยความสนใจในการวิจัยและความสามารถในการวิจัยของอาจารย์ก็ยังมีน้อย ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการมุ่งการสอนเป็นหลัก

๓. มหาวิทยาลัยในตะวันตกไม่ได้กำเนิดขึ้นมาจากการที่รัฐสร้างขึ้น แต่เกิดขึ้นจากมีคนต้องการศึกษาย่างอิสระและศึกษาค้นหาความจริง ดังนั้นความเป็นอิสระโดยเฉพาะในทางวิชาการจึงถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย แม้ว่าในระยะหลัง ๆ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องพึ่งรัฐในด้าน
 กำลังเงินหรือเป็นมหาวิทยาลัยที่รัฐก่อตั้งขึ้น แต่ประเพณีของความเป็นอิสระ
 ของมหาวิทยาลัยก็ยังคงยอมรับโดยรัฐ ในประเทศไทยมหาวิทยาลัยตั้งแต่มี
 ฐานะเป็นกรมของรัฐบาล โดยทั่วไป ต้องยอมรับว่าในทางวิชาการรัฐ
 ให้ความเป็นอิสระแก่มหาวิทยาลัยอยู่มาก มีบางครั้งเท่านั้นที่รัฐเข้ามาแทรก
 แแซงโดยเฉพาะระยะเวลาที่นักการเมืองเข้ามาบริหารมหาวิทยาลัย โดยปรากฏ
 ว่ามีนิสิตถูกไล่ออก เพราะทำหนังสือร้องเรียนต่อรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตามโดยที่อาจารย์
 เป็นข้าราชการมีวินัยของข้าราชการ การที่จะต้องอยู่ในวินัยของข้าราชการ
 จึงถูกยกมาอ้างเสมอ ๆ เช่นกรณีที่อาจารย์ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ตำหนิ
 รัฐบาลก็ดี เขียนบทความหรืออภิปรายตำหนิรัฐบาลก็ดี เจ้าหน้าที่ของรัฐ
 ในระดับสูงเคยพยายามใช้วินัยข้าราชการมาอ้างเพื่อจะดำเนินการจำกัดการ
 แสดงความคิดเห็นเช่นนั้น ฐานะของอาจารย์เช่นนี้ทำให้ความเป็นอิสระในทาง
 วิชาการอยู่ในสภาพที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับรัฐบาล และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้
 ให้พฤติกรรมของอาจารย์ถูกปรับให้เข้ากับสภาพนั้นตลอดมา

ผมคิดว่าผลเสียที่แท้จริงไม่ใช่อยู่ที่มหาวิทยาลัยเป็นราชการมากเท่า
 กับการที่มหาวิทยาลัยเป็นกรม เป็นเหตุให้ถูกมองและถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับ
 กรมอื่น ๆ การถูกปฏิบัติในทางบริหาร ทั้งบริหารทั่วไป บริหารงานบุคคล
 และบริหารการคลัง ทำให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถสร้างความเป็นเลิศทาง
 วิชาการให้กับประเทศได้ ระบบบริหารงานบุคคลรวมทั้งเรื่องอัตราเงินเดือน
 ไม่ถึงคู่คู้ที่มีความรู้และไม่สามารถเก็บผู้มีความสามารถให้อยู่ได้ การ

บริหารงานบุคคลในส่วนที่กำหนดคณวุฒิวชิตร้าเงินเดือนและเงื่อนไขการ
 บรรจุ แต่งตั้ง เลื่อนชั้น และการจัดสรรงบประมาณไม่สามารถที่จะให้
 มหาวิทยาลัยมีห้องสมุดที่ดี ไม่สามารถมีห้องวิจัยที่ดี งบประมาณห้องสมุด
 ไม่ได้จัดไว้เป็นพิเศษ แต่อยู่ในหมวดวัสดุทั่ว ๆ ไป ส่วนแบ่งจึงน้อย เงิน
 เดือนและฐานะของบรรณารักษ์ไม่ได้รับการพิจารณาอย่างเหมาะสม เรื่อง
 งานวิจัยนอกจากขาดงบประมาณในการซื้อเครื่องมือแล้ว การบริหารงาน
 บุคคลปัจจุบันก็ไม่สามารถทำให้เรามีนักวิจัยที่ดี ไม่สามารถหาคนที่จะมา
 บริกรงานวิจัยและดูแลเครื่องมือวิจัยให้ได้ ผมคิดว่าอาจารย์ที่ดี นักวิทยา-
 ศาสตร์ที่ดี ศิลปินที่ดีไม่สามารถหาและรักษาไว้ด้วยระบบราชการปัจจุบัน
 เราอยู่ในระบบราชการมานานจนมีผลทำให้พวกเราจำนวนไม่น้อยมีจิตใจผูก
 มัดกับระบบราชการ (bureaucratic mentality) คือความกตคติอยู่กับฐานะ
 (status) ติดอยู่กับกฎระเบียบ จนกระทั่งกฎระเบียบสำคัญกว่าจุดหมาย
 ผลเป็นอย่างไร สำคัญน้อยกว่ากฎระเบียบหรือไม่ ความเป็นราชการ ของ
 มหาวิทยาลัยไม่ใช่ทำให้แต่พวกมหาวิทยาลัยมีสมองและพฤติกรรมเป็น
 ราชการเท่านั้น ที่สำคัญคือคนอื่นเขามองเราอย่างไร มหาวิทยาลัยเป็นหน่วย
 ราชการมานานจนคนอื่นมองไม่เห็นว่าเป็นมหาวิทยาลัยจึงควรได้รับการ
 ปฏิบัติไม่เหมือนกรมกระทรวงอื่น ๆ การบริหารราชการไทยในทุกกระทรวง
 ทั้งระดับคณะรัฐมนตรีต้องการให้มีความเสมอเหมือนกัน (uniformity) ด้วย
 เหตุนี้จึงทำให้เราแก้ไขได้ยาก เพราะถ้าแก้ไขแล้วเราจะไม่เหมือนคนอื่นเขา
 ซึ่งถูกมองไปว่าไม่ยุติธรรมไม่มีใครมองในแง่ผลที่มหาวิทยาลัยมีต่อประเทศ

เพียงให้มหาวิทยาลัยเหมือนหน่วยราชการอื่นก็พอแล้ว เพราะเคยอยู่มาได้ตั้งแต่หกสิบเจ็ดสิบปี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีทรงเล่าให้ผมฟังว่า จากการบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทำให้พบว่าศิลปะในหลายประเภทที่เคยมีในสมัยเก่าได้หายไปจากเมืองไทยแล้วผมจึงนึกว่าเป็นผลของระบบราชการ ระบบราชการไม่สามารถดึงดูดและเก็บศิลปะไว้ได้ เช่นเดียวกับครู นักวิจัยและนักวิทยาศาสตร์ ดังกล่าวแล้ว

มหาวิทยาลัยคงจะต้องเป็นของรัฐอยู่ต่อไป การเป็นของรัฐหรือราชการไม่ใช่ปัญหาถ้าหากมหาวิทยาลัยได้ความเป็นอิสระในการบริหารที่จำเป็น มหาวิทยาลัยควรได้มีโอกาสวางรูปแบบแก้ไข ปรับปรุงระบบบริหารทั้งการบริหารงานบุคคลและการคลัง (รวมทั้งอัตราเงินเดือน) ให้สามารถดึงดูดคนดี เก็บคนดี ไล่นคนเลวออกได้สามารถมีห้องสมุด ห้องวิจัย ห้องปฏิบัติการอื่น ๆ ที่มีเครื่องมือที่ดี มีระบบบริหารที่ดี ซึ่งยากที่จะมีได้ในระบบราชการทั่ว ๆ ไป เราอาจเป็นราชการแต่ต้องละทิ้งหลัก uniformity at any price เสีย มหาวิทยาลัยไทยถ้าหลังมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตกและมหาวิทยาลัยของประเทศเพื่อนบ้านกำลังห่างจากเราไปทุกที เราไม่เพียงแต่ย่อท้อ แต่ว่าถอยหลัง

ในการพัฒนาบ้านเมืองของเราต้องอาศัยความรู้วิชาการมากมาย ขณะนี้เราต้องพึ่งแต่ต่างชาติ เรามีทรัพย์สินอยู่ในดินก็ไม่มีปัญญาสำรวจไม่มีปัญญาขุดมาใช้ เราต้องการทางด่วน เราต้องการอุโมงค์ เราต้องการ

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สะพาน เราต้องการท่าเรือ เราต้องการอุตสาหกรรม เราต้องพึ่งคนอื่นทั้ง
นั้นในต้นสำรวจ ออกแบบ รวมทั้งเรื่องทุน ผมคิดว่าส่วนหนึ่งเนื่องมา
จากความบกพร่องของมหาวิทยาลัยในอดีต มหาวิทยาลัยในลักษณะเก่าอาจ
จะดีในด้านการสนองความต้องการกำลังคนให้แก่ประเทศในระยะแรก ๆ ได้
เราอยู่ในระบบเก่านานจนกระทั่งเราและคนข้างนอกเคยชินจนเห็นวิธีดำเนิน
การ (means) สำคัญกว่าเป้าหมายของการดำเนินการ (ends) ผมคิดว่าถึง
เวลาที่เราจะมาพิจารณาเรื่องนี้ให้จริง ๆ และทั้งหมดนั้นก็มุ่งหมายที่
เรามาประชุมกัน ณ ที่นี้

แนะนำผู้เขียน

ประวัติส่วนตัว

เกษม สุวรรณกุล, Ph.D.

ศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การบริหาร

- ๑ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ๑ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ๘ สมัย
- ๑ วุฒิสมาชิก ประธานกรรมการการศึกษาและวัฒนธรรม วุฒิสภา
- ๑ อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ๑ นายกสภามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ๑ นายกสภาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ๑ นายกสภามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ๑ กรรมการสภาผู้ทรงคุณวุฒิมหาวิทยาลัยมหิดล
- ๑ กรรมการสภาผู้ทรงคุณวุฒิมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ๑ คณะบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๑ นายกสภาคมไทย-ออสเตรเลีย
- ๑ กรรมการที่ปรึกษาสถาบันตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สิงคโปร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการโครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรรมการที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ สมเน อมรวิวัฒน์
อาจารย์ อบรม สนิทपाल
ผู้จัดการศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(น.ส. อุไรวรรณ กรวิทยาศิลป์)

ประธานกรรมการ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สนิลรัตน์)

กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. อุทุมพร จามรมาน
รองศาสตราจารย์ ดร. พรรณราย ททรัพย์ประภา
รองศาสตราจารย์ ดร. ลำลี ทองธิว
รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิกา รัชย์พลเมือง
รองศาสตราจารย์ วชิร ททรัพย์มี
รองศาสตราจารย์ สมพงษ์ จิตระดับ
รองศาสตราจารย์ อัจฉรา ชีวพันธ์

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวงเตือน อ่อนน่วม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ลาวัญย์ สุกกรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สอวงค์ คำเนินสวัสดิ์
อาจารย์ ดร. สุกฤษณ์ ศรีบุรี
อาจารย์ ดร. วชิราพร อัจฉริยโกศล
อาจารย์ สุภี นุชนารถ

กรรมการและเลขานุการ

นางสาว จรรยา กลางณรงค์

คอบพบการจัดพิมพ์ในลักษณะเดียวกันนี้ในเรื่อง

ธรรมกับการศึกษาของประเทศไทย

พระราชวรมุนี

เอกสารจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ “ทบทวนการศึกษาไทย”

๑. ลอกทฤษฎีฝรั่งในวงการศึกษา
๒. ระบบการศึกษาแบบแพ้คัดออก
๓. คุณธรรมของสังคมเริ่มต้นที่ไหน
๔. มลพิษทางการศึกษา
๕. กลับสู่หลายและขวากหนามของการจัดการศึกษาไทย

องค์การและปัญหาในองค์การ

รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย บุญประเสริฐ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย